

Aan de leden

Datum

1 september 2023

Ons kenmerk

U202300601**Lbr. 23/033**

Telefoon

070 373 8393**Onderwerp**

Acties naar aanleiding van de val van het kabinet

Geachte leden van college en gemeenteraad,

“In de nabije toekomst zal duidelijkheid moeten ontstaan over de op langere termijn beschikbare structurele middelen van gemeenten. Er kan niet gewacht worden op een coalitieakkoord van een nieuw kabinet.”

Taskforce Taken en Middelen Gemeenten, onder leiding van Alexander Rinnooy Kan, 1 september 2023

Met deze brief informeren we u over onze visie op de consequenties van de val van het kabinet en over de acties die we hebben ondernomen en op korte termijn gaan ondernemen. Waarbij we ook uw hulp nodig hebben bij het verspreiden van ons ‘Maatschappelijk Pamflet’.

Voor alle duidelijkheid geven we de gebeurtenissen hieronder chronologisch weer. We gaan achtereenvolgens in op het kader dat u ons meegaf op de ALV in Groningen en op de acties die we na de val van het kabinet hebben ondernomen. Daarna presenteren we u het advies van de Taskforce, inclusief het achterliggende rapport en ons Maatschappelijk Pamflet. Tot slot gaan we in op het Overhedenoverleg van 6 september a.s. en kijken we vooruit naar de ALV van 1 december a.s.

Kader: ALV 14 juni

Over de financiën hebben onze leden op de ALV van 14 juni helder uitgesproken dat de korting van € 3 miljard op het gemeentefonds vanaf 2026 moet worden hersteld door:

- het ophogen van het gemeentefonds en herstel van het accres vanaf 2026;
- de opschalingskorting definitief te schrappen;
- een toereikende en stabiele indexering van het gemeentefonds om loon-, prijs- en volumeontwikkelingen op te kunnen vangen, inclusief de stijging van de zorgvraag.

Hiertoe hebben wij het gesprek met het kabinet opgestart. Daarnaast hebben wij de Taskforce Taken en Middelen Gemeenten, onder voorzitterschap van Alexander Rinnooy Kan, gevraagd de gevolgen van het uitblijven van een dergelijk herstel in kaart te brengen.

Eerste reactie op val van het kabinet

Op 7 juli is het kabinet-Rutte IV gevallen. Dit heeft grote consequenties voor iedereen in Nederland en zeker ook voor gemeenten. Namens alle gemeenten heeft de VNG uitgesproken de val van het kabinet 'onbezonnen' te vinden. In een [gezamenlijke brief met provincies en waterschappen](#) van 9 juli hebben we de leden van de Eerste en Tweede Kamer opgeroepen stilstand te voorkomen. Een dergelijke stilstand vinden wij namelijk onverantwoord. De maatschappelijke problemen zijn te urgent om als overheden een jaar of langer stil te staan. Dat geldt ook voor het gesprek over de juiste financiële randvoorwaarden van de decentrale overheden.

Taskforce Taken en Middelen Gemeenten

In onze [ledenbrief](#) van 14 juli is een begrotingsadvies afgegeven. Kort gezegd adviseerden wij u nog geen rekening te houden met de korting op het gemeentefonds vanaf 2026.

Onderzoeksbureau BMC heeft vervolgens in opdracht van de VNG de gevolgen van de tekortschietende rijksmiddelen in kaart gebracht in dit [rapport](#). Deze opdracht is uitgevoerd langs de lijnen zoals die door de Taskforce Taken en Middelen Gemeenten in zijn [tussenbericht](#) zijn aangegeven. Er is gekeken naar de consequenties voor drie brede clusters van taken die door gemeenten in medebewind worden uitgevoerd: sociaal domein, fysiek domein en handhaving en veiligheid. Op basis van eigen onderzoek en een groot aantal gesprekken concludeert BMC dat ruim 50% van de € 3 miljard zou neerslaan in het sociaal domein, circa 40% in het fysiek domein en circa 10% in het (relatief veel kleinere) deel handhaving en veiligheid. Het rapport geeft vervolgens aan wat de effecten op specifieke beleidsterreinen zouden zijn.

De taskforce komt op basis van dit rapport in zijn [advies](#) tot een hard oordeel. De korting op het gemeentefonds per 2026 heeft grote gevolgen:

- Er dreigt grote vertraging voor het bouwen van woningen en het behalen van de doelstellingen van het Klimaatakkoord;
- In het sociaal domein zal de inzet op preventie afnemen en zullen de wachtlijsten groeien;
- Minder capaciteit voor handhaving leidt tot afwezigheid van gemeenten in de openbare ruimte;
- Gebrek aan investeringen leidt niet alleen tot achteruitgang in het 'eigen' domein, maar werkt vanwege de onderlinge verwevenheid ook hard door in andere domeinen.

De taskforce concludeert *“dat een structurele korting van € 3 miljard vanaf 2026 gemeenten een zeer ingrijpende en zeer zichtbare bezuinigungsoperatie zou opleggen, met substantiële gevolgen voor hun betrokkenheid bij de grote maatschappelijke opgaven van dit moment”* en ziet bevestigd dat een kanteling nodig is in de financiële en bestuurlijke verhoudingen tussen rijk en gemeenten.

Het VNG-bestuur schaart zich volledig achter de conclusies van het onderzoek en de constatering die door de taskforce zijn gedaan. De VNG deelt het rapport en het advies ook met het kabinet, met het oog op het gesprek tussen rijk en decentrale overheden op 6 september a.s.

Maatschappelijk Pamflet: help ons dit te verspreiden

Nu het kabinet is gevallen dreigen op korte termijn grote maatschappelijke opgaven stil te vallen. Dat is wat ons betreft onacceptabel. De zorgen van onze inwoners zijn immers niet demissionair. In navolging op onze brief van 9 juli roepen we de Eerste en Tweede kamer daarom op om in elk geval op vijf urgente maatschappelijke onderwerpen door te pakken: bestaanszekerheid, woningbouw, energietransitie, jeugdzorg & gezondheid en asiel & migratie. We vragen de Kamerleden om ons als gemeenten in staat te stellen onze verantwoordelijkheid voor deze dossiers te blijven nemen, door te zorgen voor de benodigde middelen en uitvoerbare wet- en regelgeving.

We lanceren daarom op zaterdag 2 september ons Maatschappelijk Pamflet 'Laat Nederland niet stilvallen'. Om te zorgen voor een krachtige verspreiding van deze boodschap, licht Sharon Dijkzema deze toe bij 1Vandaag. Daarnaast hebben we steun van een groot aantal maatschappelijke partners en we lanceren het pamflet ook als petitie. Zo kunnen ook inwoners, medewerkers uit de sector, ambtenaren en anderen hun steun voor onze oproep kenbaar maken. **We willen U vragen het pamflet ook breed te delen.** Vanaf het moment van lancering zijn het pamflet en de petitie op onze [website](#) te vinden. Samen voorkomen we dat Nederland stilvalt.

Gesprek met het kabinet

Als vervolg op een gesprek op 2 juli met een brede delegatie van het – toen nog missionaire – kabinet, is op 6 september a.s. voor het eerst een zogenoemd 'Overhedenoverleg' met het kabinet. Voor ons staat daarin voorop dat het kabinet weliswaar demissionair is, maar de problemen dat niet zijn. Dat geldt voor alle thema's die geadresseerd worden in het Maatschappelijk Pamflet en evenzeer voor de financiële kwestie.

In het coalitieakkoord is een nieuwe financieringssysteem voor gemeenten aangekondigd en vooruitlopend daarop is het gemeentefonds gekort. Er is door dit kabinet echter nooit een inhoudelijke onderbouwing of invulling voor deze korting gegeven. Ook aan de suggestie om het decentrale belastinggebied te verruimen is door het kabinet geen opvolging gegeven. En het voorstel van het kabinet voor een nieuwe manier van indexeren van het gemeentefonds is nooit bestuurlijk besproken. De inzet van de VNG in het gesprek met het kabinet is dan ook conform de lijn zoals die door de ALV is uitgesproken. Daarnaast willen wij aandacht vragen voor het nakomen van interbestuurlijke afspraken. Een goede gezamenlijke voorbereiding op de kabinetsformatie hoort daar – ook volgens de Code Interbestuurlijke Verhoudingen – bij.

Op dinsdag 12 september organiseren wij van 16-17 uur een webinar waarin wij dieper ingaan op het vervolg van het gesprek met het kabinet, het onderzoek van BMC en het advies van de taskforce. U kunt zich voor dit webinar aanmelden via [deze link](#).

ALV 1 december

In de ALV van 14 juni is besloten dat uiterlijk op de eerstvolgende ALV van 1 december a.s. voorstellen gedaan zullen worden om taken en middelen weer in balans te krijgen. Achterliggende gedachte was dat de komende Miljoenennota duidelijkheid zou scheppen over de structurele financiële situatie vanaf 2026. Mocht het demissionaire kabinet hiertoe niet bewogen kunnen worden, dan ontstaat een nieuwe situatie. De VNG-inzet voor de kabinetsformatie zal in ieder geval voor besluitvorming op de agenda staan. Over de wijze waarop we tijdens de ALV vervolg kunnen geven aan het advies van de taskforce en de eerder aangenomen moties op dit thema, gaan we in gesprek met de indieners en gemeentelijke netwerken.

Tot slot

Strijd met het kabinet over geld is geen doel op zich. We staan als gezamenlijke overheden voor grote maatschappelijke opgaven. Het blijft verbazen hoe het kabinet daarbij in veel gevallen omgaat met de medeoverheden. Maar we kunnen ons niet goed voorstellen dat dat zo blijft, omdat uiteindelijk het belang van de inwoners, bedrijven en instellingen ook voor het kabinet voorop staat.

Voor ons als gemeenten geldt dat we consequent dezelfde boodschap blijven afgeven aan politieke partijen en kabinet: we willen door met het oplossen van problemen en met het helpen van onze inwoners. Daarvoor hebben we voldoende middelen nodig.

Met vriendelijke groet,

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

L.K. Geluk
Algemeen directeur